

מראי מקומות - יבמות

סז.

א. לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר

כ' הפני יהושע (גיטין סוף מ"ב) דמבואר במתני' דעבד של ב' שותפין, א' זר וא' כהן, דאינו יכול לאכול בתרומה, שהרי עבד זה קנוי בשותפות בין העובר ובין הבנים הנולדים, ואינו יכול לאכול. והק' מזה על מש"כ תוס' שם דחצי עבד וחצי בן חורין יכול לאכול בתרומה, והרי חציו הוא בעלים על עצמו, ולמה יכול להאכיל עצמו. וכ' דאולי הביאור כאן אינו משום שיש להעובר שותפות בהעבד, אלא משום דאין ברור לאיזה מהבנים יהי' עבד זה, אבל כ' דמסוגיין לא משמע הכי, וגם הביא מהתו"כ דאי' שם להדיא דעבד של ב' שותפין אינו יכול לאכול תרומה, אפי' ביום שהוא עובד אצל הכהן. ובאמת כדיחוי של הפנ"י כן מבואר ברש"י כאן (ד"ה עבדי צאן ברזל), דכ' שיש לו [להעובר] חלק בהן, דאית לי זכיי' ולא ידעי' הי מתרמי לחלקו, דהיינו לא משום שותפותו, אלא משום שמא יתרמי לחלקו. אולם ע' רשב"א שהביא דברי רש"י אלו, וכ' "ולא ירדתי לדעת רבנו ז"ל, דאפי' לא יבא כלום לחלקו, תיפוק לי' משום דעכשיו מיהא יש לו חלק בו, והוה לי' כעבד ולזר חלק בו שאינו אוכל משום חלק של זר", וממש כדברי הפנ"י (אבל עכ"פ י"ל דתוס' שם ס"ל כרש"י כאן). וכ' עוד הרשב"א דאפי' אם לא יבא לחלקו, מ"מ קודם שחלקו חלק הי' לו בו, ומדאורייתא אין בריהו, מלבד אי אמרי' דס"ל לרש"י דאפי' בדאורייתא יש בריהו.

ב. עובר במעי זרה זר הוא

הביא בחי' הגר"ח על הש"ס (סי' ת"י [ב]), דאי' ברוקח (הובא בש"ך י"ד ש"ע"א) דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס לבית הקברות מטעם ספק ספיקא [ספק נקבה ספק נפל]. והביא מה שהק' האחרונים, תיפוק לי' משום דעובר במעי זרה זר הוא, וא"כ אפי' אם זכר ודאי הוא, אין איסור ליכנס לבית הקברות. ותני' הגרי"ז דאין הביאור דזר במעי זרה הוא זר ממש, אלא שיש דינים שפוסלים מטעם זרות, כגון לענין תרומה, והוי כמו כהנת שניסת לזר שפסולה מן התרומה, אבל אינה זרה. אולם ע' בשב שמעתתא (ו' ט"ז) שהביא מה שפסק הרמב"ם (איסורי ביאה כ', ט') דאין עד אחד נאמן להעיד על מישהו שהוא כהן לאכול בתרומה אלא בתרומה דרבנן. וכבר הק' עליו הר"ן בכתובות דהא קיי"ל דעד אחד נאמן באיסורין, אף מדאורייתא, ומ"ש תרומה משאר איסורין. ותני' הש"ש דכיון דקיי"ל דעובר במעי אמו זר הוא, א"כ הרי הוא בחזקת זה, וא"כ הרי אין ע"א נאמן אפי' באיסורין היכא שהוא כנגד אתחזק. וכיון שהעובר הי' בחזקת זה, א"כ הוי ע"א כנגד אתחזק. וא"כ, נראה מדברי הש"ש דהבין דבמעי זרה הוי זר ממש (ויש לדחות). [וע' בקו"ש (ח"ב סי' מ"א) דתני' באופן פשוט קו' האחרונים שהביא בחי' הגרי"ז הנ"ל, למה לא אמרי' דההיתר ליכנס לבית הקברות הוא משום דזר הוא, משום שיש נפק"מ באשה כהנת, דבמעיה לאו זר הוא.]

ג. אבל חכמים אומרים יש לו בנים וכו'

משום אחרים וכו' משום משפחה

פרש"י, "וכל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בגינו". [ולכאור' פשוט דצ"ל כמש"כ המאירי דאוכלים בשביל כהנים הראויין לירש, דהיינו דאנו צריכין לדעת דהיורשים הם כהנים, דאם זרים הם ודאי אין העבדים אוכלים בשבילם.] וע' שו"ת הרשב"א (ב', ש"ע"א, הובא במשובב נתיבות ק"י), שכ' דאין האחרים יכולים ליקח הירושה עד שיולד העובר ד"לענין ירושה ודאי לא אמרי' רבנן הכי, שיוכלו האחין או בני המשפחה ליטול הנכסים ולומר עכשיו אין זכי' לעובר וניטול אנו את הנכסים עד שיצא הולד לאויר העולם, וכו". וביאר הקצות (בקצות ובמשובב שם) דבעצם ודאי היורשים יש להם חלק בהנכסים כל זמן שלא נולד העובר למ"ד עובר אינו יורש, אלא דמ"מ אין יורדין להנכסים, ומשמע מהרשב"א דהטעם הוא משום דדלמא שמטי ואכלי, אבל בעצם הם עכשיו היורשים. אבל הנתיבות שם כ' "דחלק של העובר אין האחין היורשין זוכין בו, דהא אם נשבח של העובר הוא... רק דמ"מ אינו פוסל מתרומה, דשם מיירי שיש לו אחים כהנים ואוכל בשבילן, דהחלק שהוא מיתלי תלי אינו מקלקל היתר אכילה כיון שעדיין אינו משועבד לאחר". ומבואר מח' יסודית במצב של נכסים של העובר כל זמן שהוא במעי אמו למ"ד עובר אינו זוכה, האם הפשט הוא דאחרים זוכים לזמן, וכשיוולד חוזרים לו, או דלמא כל הזמן הנכסים הם מתלי תלי וקאי (ואולי הם ברשות אביו המת בתפיסת הבית, וצ"ע בזה), וכשיוולד יהיו שלו. ולדברי הנתיבות באמת יש להק', למה האחים יכולים להאכיל להעבדים, הרי אי"ז עבד שלהם, ואיך "אוכלים בשביל המשפחה", וצ"ע. וזהו באמת קו' התוס' (ד"ה אוכלים) דמתמיה דאם הפירות להעובר, ולא לבני המשפחה, א"כ למה אוכלים בשביל המשפחה, וצ"ע.

ד. זו וסבירא לי'

הק' תוס', הא ס"ל לשמואל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וא"כ למה יכול להקנות לעובר. ותני' דשמואל חשיב עובר דבר שבא לעולם, וא"כ שפיר מקנין לו. וע' בתוס' בכתובות (ז) דכ' לתרץ דס"ל לשמואל דאף דאין מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל שפיר מקנין לדבר שלא בא לעולם. (וק', הא לכאור' אף אם מקנה לדבר שבא לעולם, אינו חל עד שבא לעולם, ואם מה שהעובר פוסל כאן הוא משום שיש לו קנין, ומשום דמקנין לדבר שלא בא לעולם, מ"מ לכאור' אין לו קנין עד שיולד, וצ"ע.)

ה. חדא ועוד קאמר

כ' הריטב"א דאי"ז כמו כל "חדא ועוד" דכל הש"ס, דבעלמא אמרי' טעם א', ואמרי' דאפי' אם לא ס"ל כטעם זה, עוד יש טעם אחר. אבל כאן אמרי' דממ"נ פסולים, חדא, דאם נקבה היא, פסלה, ועוד, אם זכר הוא, זכר נמי פוסל, משום דאין לבנות כלום במקום הבן. וע"ש שביאר מ"ש דלגבי נקבות נקט עיקר הטעם משום דאם נקבה היא פוסלת, והא דשמא זכר הוא הוי בתורת "ועוד".